

Cumhuriyet Dönemi (1929-1930, 1949,1981) Ortaokul Türkçe Öğretimi Programlarının İçerik, Genel ve Özel Amaçlarıyla Karşılaştırmalı Gelişim Düzeyi

Yüksel GİRGİN

Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Öğretmeni
yukseलगirgin@hotmail.com

Özet

Temelde dinamik bir yapıya sahip olan eğitim programları, nitelikli, eğitilmiş insan gücünü, toplumun ihtiyaçlarına uygun biçimde ve istenilen kalitede yetiştirebilmek için, belirli aralıklarla, tarafsız olarak gözden geçirilmeli ve gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Her geçen gün artan bilgi birikiminin, genç nesillere planlı bir şekilde aktarılmasının yolu, sağlıklı bir ana dil öğretimi vasıtasıyla gerçekleştirilmiş olacaktır. Dil eğitiminin temel amacı, kişilerin düşünme ve iletişim becerilerini geliştirmektir. Bundan dolayı bütün ülkelerin eğitim sistemlerinde dil eğitimine, özellikle anadili eğitimine büyük önem verilmektedir. Ana dilin etkili kullanımı, hem bireyin toplum içinde diğer bireylerle anlaşmasını, hem de eğitim alanındaki öğrenmelerin gerçekleşmesini kolaylaştırır.

Eğitimde verimliliğin artırılması, eğitim faaliyetlerini yürüten kurumların en önemli hedeflerinden biri olmuştur. Eğitim faaliyetlerinde, niteliğin geliştirilmesi sadece öğretmenle sınırlı değildir. Öğretmen kadar yürürlükte olan programın verimliliğine de bağlıdır. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında bütün eğitim ve öğretim çalışmaları önceden hazırlanan bir program çerçevesinde yürütülür. Belirlenen eğitim süreci içerisinde bireye hangi davranışların ne şekilde kazandırılacağı hazırlanan programda ifade edilir.

Çalışmamızın ilgili program değişikliklerinin anlaşılmasını sağlayacağı düşüncesindeyiz. Disiplinler arası yaklaşımla bakıldığında görüleceği gibi, bu alandaki yenilikler uzun araştırmalar ve tartışmalar sonunda uygulama aşamasına gelebilmektedir. Araştırmanın amacı, Cumhuriyet dönemi (1929-1930, 1949, 1981) ortaokul Türkçe öğretimi programlarının içerik bakımından, genel ve özel amaçlarıyla karşılaştırmalı gelişim düzeylerini, programların uygulanmasını, karşılaşılan güçlükleri ve sağlıklı bir ana dil eğitimine cevap verebilirlik düzeylerini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Programları, Türkçe Programları, Program Geliştirme

Comparative Progress Level of Republican Era (1929-1930, 1949, 1981) Secondary School Turkish Teaching Programs in Terms of Content, General and Specific Aims

Abstract

Education programs, which fundamentally have dynamic structures, should be regularly reviewed and revised in an objective manner in order to train qualified individuals who can meet the needs of the society. A reliable mother tongue teaching program is required to transfer the ever increasing knowledge base to young generations in a planned manner. Basic aim of language teaching is to develop thinking and communication skills of individuals and language teaching; especially teaching of the mother tongue is emphasized in education systems of all countries. Effective use of mother tongue facilitates rapport among individuals and the supports the realization of learning in the field of education.

Increasing the efficiency in education is one of the most important targets of the organizations that carry out educational activities. Development of qualifications in educational activities is not only limited to teaching staff; it is also related to the productivity of the programs that are in effect. All education and training activities in formal and informal educational institutions are carried out in the framework of previously prepared programs which cover the specific behaviors and the manner of acquisition by the individuals in the identified educational process.

It is believed that the current study will facilitate comprehension of the changes regarding the related program. As can be seen from an interdisciplinary approach, the developments in this field can only reach the stage of implementation after lengthy research and discussions. The aim of this study is to present the comparative progress levels of Republican Era (1929-1930, 1949, 1981) secondary school Turkish teaching programs in terms of content, general and specific aims; the implementation of the programs, challenges they present and the level of satisfying the current needs for sound mother tongue education.

Key Words: Education Programs, Turkish Programs, Program Development

GİRİŞ

Eğitimin sistematik bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için eğitim programları oluşturulmaktadır. Eğitim programı, bireyde istenilen yönde davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla yapılan bütün faaliyetleri önceden planlama çalışmalarıdır (Kılıç, 2003). Türkiye’de eğitim-öğretim faaliyetleri, Milli Eğitim Temel Kanunu’na uygun olarak derslerin öğretim programları çerçevesinde düzenlenir. Okullarda ulaşılması gereken amaçları, bunları gerçekleştirecek dersleri ve konuları sıralayan, öğretmene bu işte rehberlik edecek düşünceleri kapsayan kılavuza öğretim programı denir (Arslan, 2001). Öğretim programları, eğitim-öğretim çalışmaları içerisinde bir dersle ilgili faaliyetlerin öğrenme ve öğretme süreci içerisinde, nelerin, niçin ve nasıl yer alacağını ifade eden bir rehberdir.

Bilim ve teknolojideki hızlı değişme ve gelişmeler her alanda olduğu gibi eğitim alanında da kendini göstermektedir. Toplumun sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yönden kalkınmasında ve bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerinde önemli bir role sahip olan eğitim sisteminin, üç temel ögesi vardır. Bunlar; öğrenci, öğretmen ve müfredattır. Eğitim sisteminde yapılan düzenlemeler, müfredatlarda yer aldığı ölçüde anlam kazanır. Müfredatlar ulaşılacak amaçları, bu amaçlara ulaşabilmek için seçilecek ve belli ilkelere göre düzenlenecek içeriği, uygulanacak yöntemleri, destekleyici araç-gereçleri, amaçlara ne kadar ulaşabildiğini gösteren değerlendirme ölçütlerini kapsamaktadır (Varış, 1996).

Eğitim programları yeni gelişmelere açık oldukça ve eksiklikleri giderildikçe eğitimin kalitesi de artar. Eğitim süreci içerisinde, niteliğin artırılmasında, iyi yetişmiş ve iyi donatılmış öğretmen ile, ihtiyaçlara cevap veren bir program, eğitim-öğretim faaliyetlerinin belirlenen amacına uygun olarak gerçekleşmesini sağlayan iki önemli etkidir. Verimliliğin artmasında, nitelikli öğretmen ve ihtiyaçlara cevap veren bir program vazgeçilmez iki unsur durumundadır. Çok iyi hazırlanmış bir program, yetersiz ve kötü bir uygulama ile verimliliğini kaybeder. Özel alan bilgisi çok iyi olan bir öğretmen de niteliksiz bir programla, başarısızlıkla karşı karşıya kalabileceği gibi, eğitim-öğretim faaliyetleri süreci içerisinde verimliliği de düşebilir. Toplumun dinamik yapıları, eğitim programlarının da dinamik olmasını gerektirmektedir.

Eğitim sisteminin temel ögesi insandır. Yapılan bütün etkinlikler, insanın davranışlarını istendik yönde değiştirmeyi amaçlamaktadır (Eyüp, 2008). Nitelikli, eğitilmiş insan gücünü, toplumun ihtiyaçlarına uygun biçimde ve istenilen kalitede yetiştirebilmek için, eğitim programları, belirli aralıklarla, tarafsız olarak gözden geçirilmeli ve gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Eğitimin temel öğeleri olarak bilinen öğretmen, öğrenci ve eğitim programı ayrılmaz bir bütündür. Bu üç öğeden birinin değişimi diğerlerini de etkileyecektir. Bu sebepten dolayı da, eğitim değişme sürecini eğitim programları ile bunu uygulayacak öğretmen eğitimi ve öğretmen yeterlikleri ile ve nitelikli öğretmenlerin çağdaş programlar yoluyla öğrenciyi yetiştirmesi ve davranışlarında olumlu değişiklikler meydana getirmesi ile sağlanacaktır (Şahin, 2006).

Ailede kazanılan ve sürekli gelişen dilin, planlı ve programlı olarak öğretilmesi ve kullanılması, okul aracılığı ile olacaktır. Okulda ise özellikle Türkçe dersleri ve Türkçe öğretmenleri bu önemli görevin sorumluluğunu üstlenecektir. Fakat ana dili gelişimi, sadece Türkçe derslerinin ve Türkçe öğretmenlerinin görevi olarak algılanmamalıdır. Her ders, ana dili aracılığı ile olacağından, her ders öğretmeni bu kutsal görevi sahiplenmelidir. 1929 Orta mektep Türkçe programında geçen “Türkçe muallimi talebesine söylediği ve yazdığı zaman ondan nasıl temiz ve güzel bir ifade istiyorsa fizik, kimya, coğrafya, hesap veya tarih v.s. muallimi de aynı gayeyi takip etmelidir. Hiçbir fen muallimi ‘ben lisan muallimi değilim.’ diyerek talebesinin ifadesinde gördüğü yanlışları veya noksanları ihmal ile geçiştiremez. Kelime ve fikir birbirlerinden ayrılamaz. Bir muallim talebesinin ifade ettiği bir fikrin doğruluğunu temin için ne kadar uğraşırsa ifadesinin temiz ve güzel olmasını temin için de o kadar çalışmalıdır.” (Temizyürek, Balcı, 2006) ibaresi ana dili bilincinin ediniminde, geliştirilmesinde, Türk dilinin korunmasında her öğretmenin sorumlu olduğunu ortaya koymaktadır (Güney, Aytan, Gün, 2010).

Dil eğitimi, bireylerde iletişim becerisini geliştirmenin ötesinde hayat boyu öğrenme sürecini gerçekleştiren en önemli araçlardan biridir. Öğrenme sürecinin planlı olarak yürütüldüğü okullar, amaçlara ulaşmak için öğretmen, öğrenci, ders işleme süreci, öğrenme ortamı, program gibi pek çok ayrıntının sistematik bir şekilde düzenlendiği kurumlardır. Bu planlamanın en önemli basamaklarından biri de öğretim programlarıdır.

Bütün öğretim çalışmalarında olduğu gibi dil becerilerinin geliştirilmesi de belirlenmiş hedefler ve programlar dâhilinde yapılmak zorundadır. Programlar bir öğretim alanının standart ve etkili bir süreç içinde gerçekleştirilmesinde önemli başlıklardan biridir (Temizyürek, Balcı, 2006).

Araştırma, belgelere dayanarak, Cumhuriyet dönemi (1929-1930, 1949, 1981) Ortaokul Türkçe öğretimi programlarının esnek uygulamalara ait, içerik açısından görünümü, genel ve özel amaçlarıyla karşılaştırmalı gelişim düzeylerini, amaçların davranışlara dönüştürülmesi açısından, eğitim ve öğretim etkinlikleri açısından, ölçme değerlendirme açısından, programların uygulanmasında karşılaşılan güçlükleri ve sağlıklı bir ana dil eğitimine cevap verebilirlik düzeylerini ortaya koymaktır. Bu ana amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap bulunmaya çalışılmıştır:

1. 1929-1930 Türkçe programının içerik açısından görünümü nasıldır?
2. 1949-1981 Türkçe programlarının içerik açısından gelişim düzeyi nasıldır?
3. 1929-1930,1949-1981 Türkçe programlarının amaçlar açısından karşılaştırmalı gelişim düzeyi nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma, belgelere dayanarak Cumhuriyet dönemi ortaokul Türkçe programlarında (1929-1930, 1949, 1981) esnek uygulamalara ait, içerik açısından görünümü, amaçlar açısından karşılaştırılmalı gelişim düzeyi, amaçların davranışlara dönüştürülmesi açısından, eğitim öğretim etkinlikleri açısından, ölçme değerlendirme açısından, özellikle geçmişteki olay ve olguları ele alıp uygulandıkları gibi incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda birtakım bilgiler ortaya konacağı için, betimsel bir çalışma şeklidir. Bir tarihi betimleme olan bu tür araştırmalar, geçmişin öğrenilmesi, bugünün anlaşılması ve geleceğin tahmin edilebilmesine, geçmişteki hataların bugünkü çalışmalarda tekrarlanmasından kaçınılmasına yardımcı olmaktadır.

Konusu itibarıyla çalışma, karşılaştırmalı eğitim araştırmasıdır. Karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında kullanılan dört yaklaşım vardır. Bunlar; yatay, dikey, problem çözme, ve örnek olay (Demirel,1998; Erdoğan, 1998; Türkoğlu, 1998; Ültanır, 2000). Araştırmada yatay, kısmen de dikey yaklaşım kullanılmıştır. Yatay yaklaşımda, farklı eğitim sistemlerinin ayrı ayrı unsurları, paralel bir şekilde bir bütün olarak incelenir. Örneğin, İngiltere'nin ve ABD'nin eğitim sistemleri, temel eğitim, ortaöğretim, öğretmen yetiştirme, yüksek eğitim, eğitim yönetimi gibi unsurları üzerine araştırma yapılırsa yatay yaklaşım olur (Şahin,2007).

Bu çalışmada, yatay yaklaşım çerçevesinde Türkiye'deki Cumhuriyet dönemi ortaokul Türkçe programlarında (1929-1930, 1949, 1981) esnek uygulamalara ait, içerik açısından görünümü, amaçlar açısından karşılaştırılmalı gelişim düzeyi, amaçların davranışlara dönüştürülmesi açısından, eğitim öğretim etkinlikleri açısından, ölçme değerlendirme açısından, özellikle geçmişteki olay ve olguları ele alıp uygulandıkları gibi incelenmeye, karşılaştırılmaya çalışılacaktır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, ortaokul Türkçe programları (1929-1930, 1949, 1981) ilgili tüm basılı kaynaklar oluşturmaktadır. Örneklemini ise, 1929-1930, 1949, 1981, Ortaokul Türkçe programları oluşturmaktadır. Çalışma grubu, konu ile ilgili belge dokümanlarla, ortaokul ve normal öğretim ve ikili öğretim yapan okullarla, kullanılan yöntem, teknik ve araçların yapısından kaynaklanan durumlarla sınırlıdır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında, Cumhuriyetten günümüze hazırlanan ilköğretim programları, program geliştirme kitapları, Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, Tebliğler Dergileri, Üniversite kütüphanelerindeki ilköğretim programlarıyla ilgili literatürlerden yararlanılmıştır. Verilerin düzenlenmesi ise, elde edilen bilgiler doğrultusunda konu tarihsel sıra dikkate alınarak yapılmıştır. Veriler olgusal nitelikte olduğundan, bulguların da nesnel, kişisel görüş ve beğenilerden etkilenmeyen olgusal bir özelliğe sahip olduğu kabul edilmiştir.

Güvenirlilik Çalışması

Araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırmada kullanılan kaynakların ve belgelerin güvenilir olduğu varsayılmıştır. Ayrıca kaynakların ve belgelerin güvenirliliği ve geçerliliği nesnel görüş taşıyıp taşımadıkları hususları dikkate alınmıştır.

Nitel Veriler

Veriler, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yönteminden yararlanılarak toplanmıştır. Veri kaynağı olarak, konu alanı ile ilgili literatür olan Türkçe öğretim programlarıyla ilgili mevzuat, tez, kitap, dergi, tebliğ, makale gibi basılı materyallerin yanında internet yoluyla ulaşılabilen bilgi kaynakları kullanılmıştır. Böylelikle araştırmada elde edilen veriler, betimsel analiz yaklaşımına göre düzenlenip, temel amaç çerçevesinde benzerlik ve farklılık ölçütlerine göre karşılaştırılarak elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Bu bulgular ışığında sonuca gidilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Süreç

Program geliştirme, eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü olarak tanımlamak uygun görülmektedir (Demirel, 2002). Program geliştirme; eğitim programlarının tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi sürecidir (Erden, 1995). Bundan dolayıdır ki, program geliştirme etkinlikleri, ya ortaya çıkan yeni bir ihtiyacı karşılamak ya da mevcut uygulamaların yetersiz görülmesi ve yeni bir seçenek sunulması amacıyla yürütülür (Şahin, 2006). Araştırma süreç olarak, belgelere dayanarak Cumhuriyet dönemi ortaokul Türkçe programlarında (1929-1930, 1949, 1981) esnek uygulamalara ait, içerik açısından görünümü, amaçlar açısından karşılaştırılmalı gelişim düzeyi, amaçların davranışlara dönüştürülmesi açısından, eğitim öğretim etkinlikleri açısından, ölçme değerlendirme açısından, özellikle geçmişteki olay ve olguları ele alıp uygulandıkları gibi incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda birtakım bilgiler ortaya konacağı için, betimsel bir çalışma şeklindedir.

BULGULAR

Alt problem 1: 1929-1930 Türkçe programının içerik açısından görünümü nasıldır?

1929-1930 Türkçe programı, 1928 harf inkılabından sonra, o günün şartları içerisinde hazırlanan ilk programdır. 1929-1930 yılında hazırlanıp yayınlanan Türkçe öğretimi programı, dil ve edebiyat öğretimi bütüncül yaklaşımla ele almış ve o günün şartları içerisinde hazırlanan bu program Türkçe derslerinde izlenecek yöntem konusunda açıklamalar getirmiştir. Daha sonra 1945 yılında yapılan program ve ders kitabı çalışmalarıyla Türkçe öğretiminde ilk ve ortaokul düzeylerinin birbirini bütünlemesine önem verilmiş, buna karşın lise düzeyindeki edebiyat dersleri farklı düşünülmüştür.

Bu programda tahrir (kompozisyon) derslerinde verilecek konuların öğrencilerin ilgi, seviye ve yeteneklerine uygun olması, konuya öğrencinin ilgisini çekmenin önemi, plan yapma becerisinin kazandırılması gibi hususlar vurgulanmış, kıraat (okuma) derslerinde ise öğrencilere okuma alışkanlığı ve edebi zevk kazanma, edebi türleri tanıtmaya, olumlu değerleri metinlerle pekiştirme amaçlanmıştır. Programda, metin anlama çalışmaları üzerinde durulmuş, metin üzerinde yazma ve konuşma, diksiyon, sesli ve sessiz okuma metin türleri, sözlük kullanımı, metin seçiminde dikkat edilecek ilkeler gibi, yönetime ilişkin bilgiler ayrıntılı biçimde verilmiştir (Coşkun, 2007).

Programda, ortaokul kısmı birinci devre, lise kısmı ikinci devre olarak belirtilmiştir. Birinci devrenin (ortaokul kısmının) programından Arapça ve Farsçaya ait kaidelerin çıkarıldığı ve müfredata yeni bir şey ilavesine ihtiyaç olmadığı için ilk üç sınıf programları planlandığı şekilde uygulanacağı belirtilmiştir. İkinci devre (lise) kısmında ise divan edebiyatı konularının azaltıldığı, bunun yerine batı edebiyatı konularının eklendiğinin ifade edildiğini görüyoruz. Batı edebiyatı şaheserlerinin öğrenciye tanıtmanın bir gaye olduğu ifade edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisince 1 Kasım 1928'de kabul edilen bu alfabe, o ders yılı okullarda öğretilmiştir. Ders kitapları bu alfabe ile yazılmıştır. Yeni alfabeyle yazım kılavuzu olarak, Millî Eğitim Bakanlığında kurulan Dil Encümeni'nce hazırlanmış olan "İmla Lügati" kullanılmıştır. 1929 yılı okul programları Türkçenin ana dili olarak benimsenmesi bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Dil öğretim etkinlikleri bu anadil göz önünde bulundurularak, öğrencilere düşünme alışkanlığı kazandıracak nitelikte düzenlenmesi, konuşma ve yazma becerilerinin bütünlük içinde geliştirilmesi ve anadilinin doğru kullanılması gündeme getirilmiştir (Topbaş, 1998). 1929-1930 Türkçe programı, 1928 harf inkılabından sonra, o günün şartları içerisinde hazırlanan ilk programdır.

Tablo 1. Türkçe Dersleri

		Kıraat	Grammer	Tahrir	Edebiyat Tarihi	Edebi Tetkikler	Toplam
Birinci Devre:	Sınıf I	3	2	2	-	-	7
	Sınıf II	2	2	1	-	-	5
	Sınıf III	3	-	1	-	-	4
							16
İkinci Devre:	Sınıf I	2	-	1	-	-	3
	Sınıf II	1	2	1	1	-	3
	Sınıf III	1	-	1	1	-	3
	Fen Ede.	1	-	1	1	2	2
							11

1929-1930 öğretim yılında uygulanmak üzere Türkçe dersleri için müfredat programı, 1924/1340 müfredat programında çok az bir değişiklik yapılarak yeniden düzenlenmiştir. Dersin adı da dil ve edebiyatın aynı şey olduğu gerekçesiyle “Türkçe” olarak belirlenmiştir: “Hangi sınıf ve hangi şekilde olursa olsun, nihayet seviye derecesini teminden başka bir şey olmayan basitten karmaşığa gidiş dışında, lisenin son sınıfındaki edebiyat dersi ile ortaokulun ilk sınıfındaki Türkçe dersi mahiyet bakımından aynı şeydir. Hepsi ana dildir ve hepsi güzel Türkçenin güzel eserlerini ve genellikle güzel eserlerin Türkçesini öğrenciye tanıtmak; böylece onlara edebi ve fikri bir kültür vermektir” (Yücel, 1938). Hükümü doğrultusunda hareket edilmiş ve müfredat programı da “Türkçe Müfredat Programı” olarak yayımlanmıştır. Bu programa göre Türkçe dersi, tahrir, kıraat gramer, edebi tetkikler ve edebiyat tarihi şeklinde düzenlenmiştir.

1929 genel amaçlarıyla öncelikli hedeflerini anlatım çalışmaları(sözlü ve yazılı); okuma alışkanlığı ve zevki kazandırma; edebi zevk anlayışını yükseltme öğrencilerin seçecekleri mesleklerde başarılı olmaları için onları hazırlama; millî ve ahlaki olumlu değerler kazandırma olarak belirlemiştir(Coşkun, 2007).

Bu programda okumaya önem verilmiş, öğrencinin okumaya özendirilmesi ve okuma alışkanlığının kazandırılması için açıklamalar yapılmış; okunan eserlerle ilgili yazıların yazılması, özetler çıkartılması teklif edilmiştir. 1929 Müfredat Programının başka bir özelliği de, ortaokul Türkçe ve lise edebiyat programlarının temelde aynı olduğu düşüncesiyle bir bütün olarak ele alınmış, Türkçe ve edebiyat gibi iki ad yerine Türkçe olarak tek adla anılmış olmasıdır. Programın üzerinde hassasiyetle durulmuş, bir değerlendirmeye tabi tutmak için de edebiyat muallimleri kongresi düzenlenmiştir.

Tablo 2. 1929-1934 Yılları Arasında Ortaokul (Ortaokul-Lise birlikte) Okutulan Türkçe Derslerinin Saatlerini Gösteren Tablo.

Ders adları	I. Sınıf	II. Sınıf	II. Sınıf	
			Fen	Edebiyat
Edebi Kıraat	2	1	1	1
Tahrir	1	1	1	1
Edebiyat Tarihi	-	1	1	1
Edebi Tetkikler (Müşterek)	-	-	-	2
Toplam	3	3	3	5

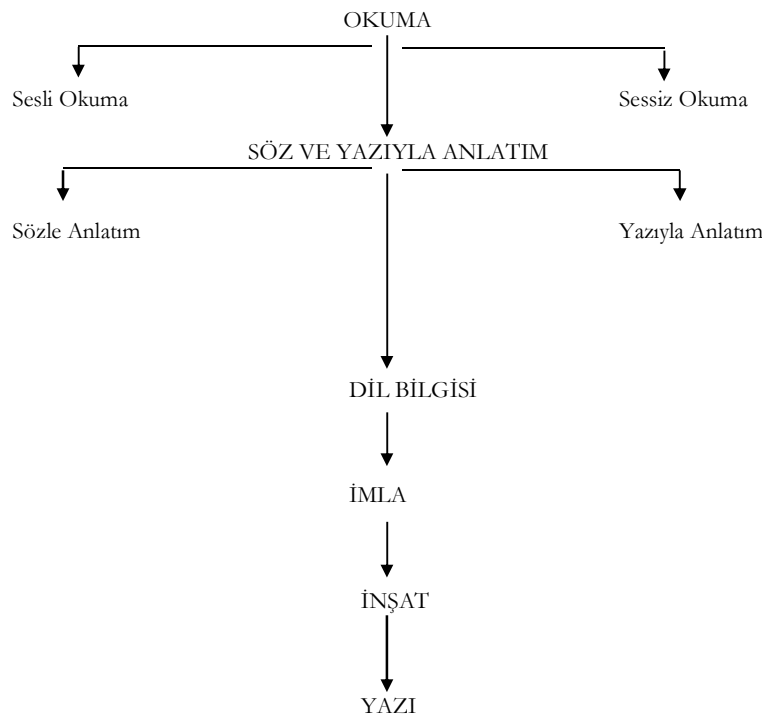
Bu yeni programa göre derslerin süresi ortaokul (ilk devre) birinci sınıf için haftada 6 saat, ikinci sınıf için 5 saat, üçüncü sınıf için 4 saat olarak tespit edilmiş; ikinci devre (lise) dört ve beşinci sınıflar için 3 saat, altıncı sınıf fen kolu için 3 saat, edebiyat kolu için 5 saat olarak belirlenmiştir. Bu dönemde orta öğretim okulları, “ortaokul” ve “lise” diye henüz kesin çizgilerle ayrılmadığı için müfredat programları da müşterek hazırlanmıştır. Ortaokullarda, okuma ve yazma çalışmalarının ayrı saatlerde yapılacağı, gramer dersi için birinci ve ikinci sınıflarda 2’şer saat ayrılacağı ifade edilmiştir. Programda, lisede, okuma ve yazma dersinin her sınıfta işleneceği; ikinci ve üçüncü sınıfta edebiyat tarihine 1’er saat ayrılacağı; edebi tetkiklere ise, son sınıf edebiyat kolunda 2 saat verileceği açıklanmıştır.

Alt problem 2: 1949-1981 Ortaokul Türkçe programlarının içerik açısından gelişim düzeyi nasıldır?

İçerik, programda yer alan üniteler ve konulardır(Demirel, Kaya, 2006). Öğretim programlarında, içerik “ne öğretilir?” sorusuna cevap vermektedir.1949 Ortaokul Türkçe eğitimi programında, Türkçenin içeriği genel konu başlıkları halinde verilmiş ve bu başlıkların altında öğretilecek materyal

belirtilmiştir. 1949 yılı Türkçe programı şu bölümlerden oluşmaktadır. “Amaçlar, Açıklama, Okuma, Söz ve Yazıyla İfade, Dil Bilgisi, İmla, Yazı.”

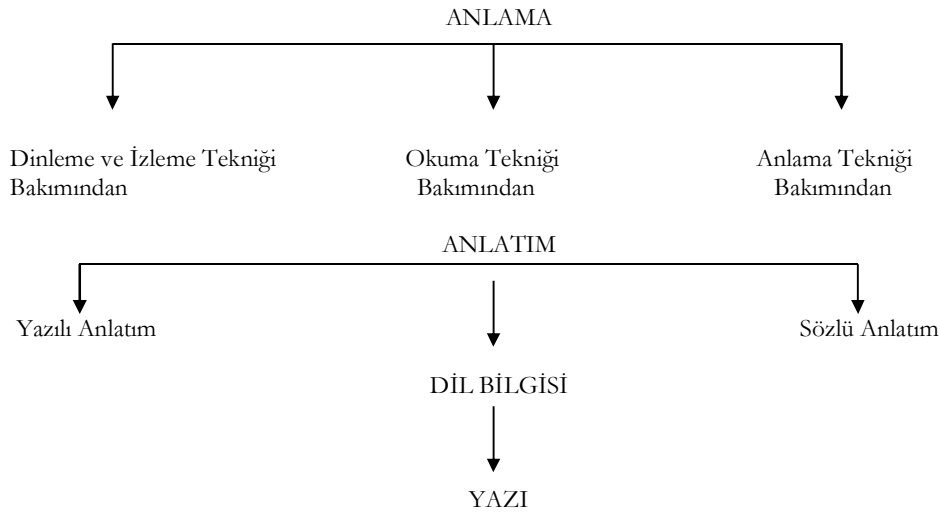
‘Amaçlar ve Açıklamalar’ bölümlerinde özellikle anlama ve anlatım üzerinde durulmuş, anlamaya ve anlatmaya yönelik metinlerle öğrencilere dil sevgisi, okuma alışkanlığı kazandırma, milli duyguların ve hayata yönelik davranışların kazandırılması amaçlanmıştır. Okuma çalışmalarında ise okuduğu metni anlama, sesli ve sessiz okuma, okuma ilgi ve alışkanlığını kazandırma, kitap sevgisini aşılama amaçlanmıştır, böylece metin incelemelerine dikkat edilmesine önem verilmiştir. Söz yazıyla ifade bölümünde ise genel olarak anlatım çalışmaları yer almıştır. Bu bölümde konuşma ve yazma eğitiminin yöntem ve içeriği anlatılmış, özellikle plan kavramı, düzgün konuşma ve diksiyon, dinlemeyi bilme, yazılı ifadeyi geliştirme yolları, imla, kelime hazinesini çoğaltma çalışmaları üzerinde durulmuştur (Temizyürek, Balcı, 2006).

Şekil 1. 1949 Ortaokul Türkçe eğitimi programının “içerik” şeması

1949 ortaokul Türkçe eğitimi programını yukarıdaki şekli ile şematik olarak konu başlıklarını ifade edebiliriz. Bu dönemde uzman kişiler tarafından önce ders kitapları yazılmakta ve program da bu doğrultuda yapılmaktaydı. Yani önce “içerik, belirlenmekte, sonra da amaçlar ve haftalık ders dağılımı belirlenmektedir. Bunun için uygulamada asıl rehber program değil, ders kitabı olmaktadır.

1981 Türkçe programındaki “Genel Amaçlar” kısmı, 6.7.1981 tarih ve 2098 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan Türkçe eğitimi programının –2.maddesi hariç- farklı düzenlenmiştir. Bu programda amaçlarla konular arasında bir bütünlük bulunmamaktadır. 1981 Türkçe eğitimi programının içeriği, 1949 Türkçe eğitimi programına benzemektedir. Yine konular genel başlıklar halinde verilmiş ve amaçlarla konular arasında tam bir bağlantı kurulamamıştır.

Şekil 2. 1981 Ortaokul Türkçe eğitimi programının “içerik” şeması

Yukarıdaki tablo 1981 Türkçe eğitimi programı içeriğinin konu başlıklarının şematik olarak ifade edilmiş şeklidir. Programda, uygulama bakımından genellikle metnin içeriği ile dersin içeriği birbirine karıştırılmaktadır. Metnin ana fikri amaç, başlığı “içerik-konu” olarak alınmaktadır. Etkinlikler, öğrencileri ezberleten ve şablon uygulamalardan çıkamayan bir görünüm sergilenmektedir. Doğal olarak, örnek metinden hareketle bir döneme, bir anlayışa, bir türe, bir üsluba, dil özelliğine de varılamamaktadır. Böyle bir durumda, öğrencinin “konu, araç-gereçler ve belirlenen yöntemle etkileşimi sonucu öğrenme çevresinin oluşturulması mümkün olmayacaktır. Öğrencinin “okuma, dinleme, izleme, anlama, düşünme” yoluyla edindiklerini, yazılı veya sözlü olarak ifade etmesi ve uygulaması, kazanacağı davranışları başka derslere ve alanlara yansıtması gerçekleşmeyecektir.

1949 yılında hazırlanan ‘Ortaokul programıyla birlikte Türkçe dersinde de gerekli değişiklikler yapılmış olup önceki programlara göre 1949 programının daha kapsamlı olduğu görülmüştür. Türkçe öğretimi yönünden o güne kadar geliştirilmiş teorik bilgilerden ziyade beceri kazandırmayı hedeflemiş; konu ve metotları daha belirgin olarak açıklamıştır (Calp, 2005). Bu programla Türkçe dersinin birinci sınıfta 6, ikinci ve üçüncü sınıflarda 4'er saat okutulmasına karar verilmiştir. 1949 programı hazırlanırken öğrencilerin kişilerin gelişimlerine de önem gösterilmiş, daha önceki programlara oranla bireylerin daha donanımlı olarak hayata hazırlanması amaçlanmıştır (Eyüp, 2008). Yazı bölümü, 1949 programında ilk defa yer almıştır.

Dil bilgisi konuları, 1949 programında ayrı bir başlık altında yer verilmiştir. Amacın ‘Türk dilini konuşma, yazma ve okuma ile ilgili ana kurallarını kullanışta güven kazandırmak’ olarak belirlendiği ‘dil bilgisi’ bölümünde ‘öğretme’ yerine ‘uygulama ve kullanmaya’ ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmiş, gramer konularının ezberlenmesi yerine uygulanan dil kullanımına yönelik çalışmaların önemi ortaya çıkarılmıştır (Temizyürek, Balcı, 2006). 1962 yılında 1949 programı tekrar gözden geçirilip, yeniden basılarak bu program 1981 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1981 yılında temel eğitim okulları Türkçe eğitim programı hazırlanmıştır. Bu program, “Genel Amaçlar, Açıklamalar, İlk Okuma Yazma, Anlama, Anlatım, Dil Bilgisi, Yazı, Yöntem, Araç ve Gereçler, Ölçme ve Değerlendirme” bölümlerine ayrılmıştır.

“Genel Amaçlar ve Açıklamalar” isimli bölümlerde programın genel olarak çerçevesi ortaya konulmuştur. Anlama ve anlatım çalışmalarına öncelik verilmesi, dilin doğal bir ortam içinde öğretilmesi, ulusal kültürün taşıyıcısı olan Türkçe’nin gücünün kavratılması ve hissettirilmesi, okuma alışkanlığı ve zevkinin geliştirilmesi, kelime dağarcığının zenginleştirilmesi ve dil öğretiminde ezberle-

değil uygulamalara yer verilmesi doğruluğu tartışılmayacak genel kabuller olarak yer almıştır (Temizyürek, Balcı, 2006).

1981 programına bakıldığında diğer programlara göre daha kapsamlı ve planlı hazırlandığı görülmüştür. Bu programda okuma, dinleme-izleme, konuşma, yazma ve dil bilgisiyle ilgili öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlar her sınıfın seviyesine göre ayrı ayrı belirlenmiş, dinleme becerisine ilk defa yer verilmiştir. Bu sınıflama yapılırken çeşitli olumsuz sonuçlar da ortaya çıkmıştır (Eyüp, 2008).

Kendi içinde bir mantık sınıflaması yapılmasına rağmen bu sınıflama içinde tutarsızlıklara ve eksikliklere de rastlanmaktadır. Programın adı 'Eğitim Programı' olmasına rağmen bölümler içerisinde hedef davranışlar ile konuların karışık olarak verilmesi eğitim hedefleri ile öğretim hedeflerinin karışmasına sebep olmuştur. Öğretim konularının kendi içinde kolaydan zora, basitten karmaşığa göre sıralanması da karmaşığa yol açan bir diğer konudur (Temizyürek, Balcı, 2006).

1981 programı eğitim kavramını da içine alarak hazırlanan ilk program olması yönüyle de diğerlerinden ayrılmaktadır. 1981 programının önceki programlardan ayrılan bir yönü de program içinde, "Yöntem, Araç ve Gereçler, Ölçme ve Değerlendirme" bölümlerine ayrı bir yer verilmesidir. Bu, önceki programlarda görülen önemli bir eksikliği gidermiştir.

'Yöntem' başlığı altında Türkçe dersinin nasıl işleneceği belirtilmiştir. Türkçe dersinin bu programa göre; 1. Hazırlık çalışmaları, 2. Metnin okunması, 3. Metnin incelenmesi, 4. Kelime çalışmaları, 5. Metinle ilgili soruların cevaplandırılması, 6. Plan ve paragraf kavramını kazandırma, 7. Parçadaki dil ve anlatımın incelenmesi, 8. Parçanın türü üzerinde çalışmalar, 9. Parçanın yazarı üzerinde durma, 10. Dil bilgisi çalışmaları, 11. Anlatım çalışmaları, şeklinde aşamalı olarak işlenmesi düşünülmüştür (MEB, 1995).

"Araç ve Gereçler" bölümünde ise ders içerisinde kullanılacak materyaller hakkında bilgi verilmiştir. Genelde basılı malzemelerden yararlanma ön planda tutulmuş ve bunun yanında bilgisayar ve diğer teknik malzemelerden de söz edilmiştir. 'Ölçme ve değerlendirme' sadece başlıklar halinde ölçme değerlendirme çalışmalarına yer verilmiş, ayrıntılara girilmemiştir.

1949 programında olduğu gibi 1981 programında da 'Yazı Programı' yer almış ve haftada 1 ders saatinin yazı çalışmalarına ayrılmasına karar verilmiştir. 1981 programındaki 'Yazı Programı' 1949 programına göre daha ayrıntılı ve planlı olduğu tespit edilmiştir (Eyüp, 2008).

Alt problem 3: 1929-1930, 1949,1981 Türkçe Dersi Müfredat Programlarının Amaçlar Açısından Karşılaştırmalı Gelişim Düzeyi

1929 programında öncelikli hedeflerin anlatım çalışmaları (sözlü ve yazılı); okuma alışkanlığı ve zevki kazandırma, edebi zevk anlayışını yükseltme; öğrencilerin seçecekleri mesleklerde başarılı olmaları için onları hazırlama; millî ve ahlaki olumlu değerler kazandırmak olarak belirlemiştir. Anlatım çalışmalarında içerik kadar sözlü anlatımda konuşma adabı ve bütünlüğü, yazılı anlatımda ise imla ve okunaklı yazıya önem verileceği belirtilmiştir (Temizyürek; Balcı, 2006).

1929 programında gramer konularıyla ilgili amaçlar başlık halinde verilmiş, derslerde hangi konuların işleneceği belirtilmiştir. Gramer derslerinin 'ameli ve tatbiki' olarak işlenmesi önerilmiştir. Bu da derslerde uygulamanın daha önemli olduğunu göstermektedir (Eyüp, 2008).

1929 programında dil derslerinin başlıca amaçları şöyle sıralanmıştır:

1. Hars-i gaye: Talebeye yeni ve daha yüksek zevk membaları vermek.
2. Mesleki gaye: Talebenin gireceği herhangi meslekte azami muvaffakiyetini temin etmek.
3. Millî, içtimai, ahlaki gaye: Talebeye asil mefkureler, millî vatani, kahramanca duygular telkin etmek, seciyesini teşkile yardım eylemek, onu içtimai, millî hayatta daha müsmir ve daha faal bir fert olmak üzere yetiştirmek (Temizyürek, Balcı, 2006).

'Kıraat' derslerinde öğrencilere okuma alışkanlığı ve edebi zevkin kazandırılması üzerinde durulmuş, öğrencilerin edebi türleri tanınması ve metinler aracılığıyla öğrencilere olumlu davranışların ve değerlerin kazandırılması amaçlanmıştır (Eyüp, 2008).

1929 programında "Umumi Mülâhazalar" başlığı altında Türkçe programıyla ilgili yöntemler üzerinde durulmuş, programda Türkçe derslerinde bilgi vermekten ziyade uygulama ağırlıklı ders işlenmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Yine kıraat, gramer ve tahrir derslerinin ayrı başlıklar altında olmasına rağmen bu derslerin birbirinden bağımsız olamayacağı ifade edilmiş, tahrir ve kıraat derslerinin içeriği bu programda daha da sadeleştirilmiştir (Temizyürek, Balcı: 2006). Ana dili öğretimi bütün milletlerin üzerinde hassasiyetle durdukları bir konudur. Dilin iyi bilinmesi, doğru ve güzel (sözlü ve yazılı) kullanılması her türlü eğitim kurumunun asli görevi kabul edilmiştir. 1928 yılında gerçekleştirilen harf inkılabından sonra, yeni harflerin kabulüyle orta öğretimin bütün sınıflarında bu alfabenin öğretilmesi mecburiyeti getirilmiştir.

1949 yılından 1981 yılına kadar ortaokul Türkçe programlarındaki gelişmeleri görebilmek için iki programı, amaçlar, bakımından karşılaştırmayı lüzumlu gördük. 1949 ve 1981 Türkçe Programlarının genel amaçları büyük ölçüde birbirini karşılamakta her iki programda da 8'er madde halinde belirlenen genel amaçlar daha çok öğrencinin anlama, söz ve yazı ile anlatma problemi üzerinde durmaktadır.

1949 Ortaokul Türkçe Programı'nda genel amaçlara yeni amaçlar eklenmiştir. Anlama ve anlatım becerisinin geliştirilmesi üzerinde durulmuş, öğrencilere sözlü ve yazılı anlatım becerisi kazandırılmasına önem gösterilmiştir. Özellikle Türk dilinin öğrencilere sevdirmesi ve onların dillerini iyi kullanmaları amaçlanmıştır. Türk Dili Devriminden amaçlarda söz edilerek, ortaokullardan bu anlamda üstlerine düşen görevi yerine getirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin milli heyecanını arttıracak, kuvvetlendirecek estetik değeri olan düşünce ve sanat eserleriyle karşılaştırılması, tanıştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca öğrencinin ders içindeki metinlerle hayatı tanınması ve hayata hazırlanması üzerinde durulmuş, bu amaçlardan hareketle öğrenciye muhakeme, duygu, isabetli karar alma, imgeleme, güzel konuşma ve yazma alışkanlığı kazandırılmak istenmiştir (Coşkun, 2007).

1949 Türkçe programı, 1929-1930 programına göre oldukça kapsamlıdır. Ders saatleri ayrı ayrı ele alınmamış, ders içeriğini okuma, inşaat, dil bilgisi, imla gibi bölümler oluşturmuştur. İlk kez 'yazı' bölümü bu programda yer almıştır.

'Okuma' bölümünde okuduğunu anlama, sesli ve sessiz okuma, okuma ilgi ve alışkanlığı kazandırma ve kitap sevgisini yerleştirme gibi amaçlara ulaşmak için metin incelemelerinde dikkat edilecek ilkeler özellikle vurgulanmış, ayrıca evde okuma çalışmaları yapmanın çok önemli olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerden evde okuduklarını sınıfta arkadaşlarına anlatmaları istenmiş, böylelikle öğretmenlerin, öğrencileri okuma konusunda daha iyi takip etmeleri amaçlanmıştır (Eyüp, 2008).

'Söz ve Yazıyla İfade' bölümü ise anlatım çalışmalarını kapsar. Amaç öğrencilere gördüğünü, yaşadığını, duyduğunu, okuduğunu ve düşündüğünü sözle ve yazıyla doğru, maksada uygun ve güzel olarak anlatma yetisini kazandırmaktır (Temizyürek, Balcı, 2006). Bu bölümde plan kavramı, düzgün konuşma ve diksiyon, yazılı ifadeyi geliştirme yolları, imla, dinlemeyi bilme, kelime hazinesinin zenginleştirilmesi çalışmaları ele alınan başlıklardır.

1981 programında Türkçe dersinde en çok kullanılan tekniklerden biri de soru-cevap tekniğidir. Soru-cevap tekniği ile dersin işleniş sürecinde anlama ve anlatma çalışmalarında, metin parçalarının iyice anlaşılması için, bu teknikten faydalanılma yoluna gidilmiştir. Soru-cevap tekniği öğrencilerin düşünme ve konuşma becerisi kazanmaları ve bu becerilerinin geliştirmeleri açısından önemli bir tekniktir. Bu teknikle, öğrencilerin aktif olarak derse katılmaları ve duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri amaçlanmaktaydı.

Yazma çalışmalarında konular sınıf seviyelerine göre tasnif edilmiştir. Ortaokul yazma çalışmalarının amacı öğrenciye iyi yapılan bir yazma ödevinin sanat eseri sayılabileceği fikrini vermektir. Onu

ödevine dikkat ve titizlikle bağlamakta ve kendisinde eseriyle başarı gösterme isteklerini doğuracağı için faydalı olmaktadır (Temizyürek, Balcı, 2006).

Konular seviyeye göre somuttan soyuta, yaşanmış konulardan hayali konulara ilerleyecek şekilde belirlenmiştir. Öğrencilere bu yazma çalışmalarında, seviyelerine uygun edebi türlerde yazma çalışmaları yaptırılmış, yazma konularının öğrencinin hoşlanacağı türde seçilmesi belirtilmiştir (Eyüp, 2008).

‘İmla’ bölümü de yazma bölümüyle ilişkilendirilerek hazırlanmıştır. Amaç, öğrencilere Türkçe de kelimelerin doğru yazılışını ve belli başlı kurallarını kavratmaktır. Hataların düzeltilmesi yönünde de uygulama çalışmalarına yer verilmiş, düzeltmelerde esas kaynağın Türkçe Sözlük ve İmla Kılavuzu olması gerektiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda kelimelerin manalarının da öğrenilmesi amaçlanmıştır.

‘İnşat’ bölümü de önceki programa göre genişletilmiş bu programda konuşma eğitimini de içine alacak şekilde hazırlanmıştır. İnşat bölümünde, “Sanat değeri taşıyan yazılardan öğrencinin ana dili sevgisini attırma hususunda faydalanmak ve kendisinde bir sanat heyecanı yaratmak, öğrenciyi bir kalabalık karşısında konuşma ve başarı kazanma heyecanına alıştırmak onda nefesine karşı itimat hislerini doğurmak ve beslemek” amaçlanmıştır (Temizyürek, Balcı, 2006).

‘İnşat’ çalışmalarında amaç, öğrencinin sesi manaya göre ayarlamasıdır. Öğrencilerin seviyelerine uygun, rahatlıkla anlayabilecekleri metinlerin seçilmesine özellikle değinilmiş, okunan bu metinlerden sonra sınıfça konu üzerinde konuşulması istenmiştir (Eyüp, 2008).

1949 Müfredat Programında Amaçlar	1981 Müfredat Programında Amaçlar
1. Öğrencileri söz ve yazı ile ifade olunan düşünceleri, duyguları, iyi ve doğru olarak anlamaya alıştırmak,	1. Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak;
2. Onlara, gördüklerini, duyduklarını, bildiklerini, incelediklerini, öğrendiklerini, düşünüp tasarladıklarının söz ve yazı ile doğru olarak anlatma gücünü kazandırmak.	2. Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak;
3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, onlarda yaş ve seviyelerine göre yazılmış yararlı kitap ve yazıları arama, bulma ve okuma için sürekli bir ilgi uyandırmak,	3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sevdirmek; onları, Türkçe’yi gelişim süreci içinde bilinçli, özenle ve güvenli kullanmaya yöneltmek;
4. Türk dilindeki kelimelerin anlamlarını, doğru yazılış ve okunuşlarını öğretmek onları kelime hazinelerini, yaş ve seviyeye uygun bir şekilde ve ilkökula göre daha fazla zenginleştirmek;	4. Onlara, dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak;
5. Öğrencide milli heyecanı kökleştiren, insanlığa yararlı, estetik bakımdan değerli düşünce ve sanat eserlerini tanıma yeteneğini geliştirmek.	5. Farklı etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek;
6. Türk Dil İnkılabımızın ortaokul payına düşen amaçlarını gerçekleştirmek.	6. Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak;
7. Metinler yoluyla öğrencinin hayat ve tabiatı tanımaya, bunları sevmesine yardım etmek.	7. Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, bayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak;
	8. Onlara, bilimsel, eleştireci, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir

‘Yazı’ bölümü ilk defa 1949 programında yer almıştır. ‘Yazı’ programı ile dil devriminden sonra programlardan kaldırılan ‘Hat’ derslerinin boşluğu kapatılmaya çalışılmıştır. Yazı derslerinde, öğrencilerin daha okunaklı, süratli ve güzel yazmaları ve aynı zamanda sanatsal boyutu olan güzel yazıyı geliştirmeleri, estetik zevklerinin uyandırılması amaçlanmıştır. Birinci sınıfta öğrencilerden ilkokulda öğrendiği el yazılarını geliştirmeleri ve güzelleştirmeleri, ikinci sınıfta bunların yanında daha süratli yazmaları da istenmiştir. Bu çalışmalar ikinci sınıfta kesik uçlu kalemlerle yapılmıştır.

Dil bilgisi konuları uygulama ağırlıklı olarak işlenmiş; ezber, kuru bilgiden uzak durulmuştur. Dil bilgisi konuları, öğrencinin ilgilendiği konulardan hareketle verilmiştir. Dil bilgisi konularının geliştirilmesinde cümleden hareket edilmiştir (Eyüp, 2008).

Dil muayyen bir cemiyet müessesesi olduğuna göre, onu bu cemiyete bağlı insanların ifade vasıtası olan cümle veya söz halinde incelemek icap eder. Bunun için bu programın dil bilgisi konuları bölümünde sözü edilecek konuları da isim, sıfat, zamir, fiil gibi soyut bilgiler halinde işlenmemeli, onları daima cümle içinde değerlendirmek, onlara ait kuralları cümle içindeki hallerini inceleyerek sezdirmek, adlarını bile söz ve cümle içindeki görevlerine göre vermek yolunu daima tercih etmelidir (Temizyürek, Balcı, 2006). Dil bilgisi konuları sınıflara göre ayrılmamış, konular sınıf seviyelerine göre derinleştirilerek öğretilmiştir. Bu sayede öğrenci her yıl seviyesine uygun olarak bu alanda bilgisini arttırmıştır.

1981 Türkçe Eğitim Programı’nda genel amaçlarda bazı değişiklikler yapılmıştır. Toplum hayatında yaşanan değişimler eğitim anlayışının eğitim anlayışının değişmesiyle yeni amaçlar belirlenmiştir. Bu amaçlar daha çok toplumcu bir anlayışa dayanarak hazırlanmıştır. Daha önceki programlardaki Türk Dil Devrimiyle ilgili amaç, 1981 programından çıkarılmıştır. Bu programda günün koşullarına uygun olan insan tipinin yetiştirilmesine yönelik amaç, ‘onlara bilimsel, eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir’ ifadesiyle yer almıştır. Bu amaçta ifade edildiği gibi hayat şartları bilimsel eleştirici, yaratıcı yönü gelişmiş bireylere ihtiyaç duymakta ve Türkçe dersi de bu yönde üzerine düşen görevi yerine getirmelidir. 1981 programında Türk dünyası dışına çıkmış ve dünya kültürlerinden söz edilmiş, öğrencilerin farklı kültürlerle, uluslarla karşılaşması ve onları tanınması amaçlanmıştır (Eyüp, 2008).

1981 Programı öğrencilere dilin kurallarını sezdirmeyi temel amaç olarak belirlemiştir. Bu amaç, ‘Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek; onları, Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçli, özenle ve güvenli kullanmaya yöneltmek’ şeklinde programda yer almaktaydı. Öğrencinin dilini okulda en iyi şekilde öğrenip kullanmasını amaçlamaktadır (Eyüp, 2008).

1981 programında amaçlar ve amaç cümleleri öğretmen açısından oluşturulmuş, öğretmenin yaptırmasından söz edilmiştir. “Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak.” Anlama becerisi Türkçe dersinin temel becerileri arasında önemli bir yeri bulunmaktadır. 1981 Türkçe programında, “Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak” ifadesi yer almaktadır. Anlatma becerisinin kazanımı genel amaçlarda şu cümleler ile ifade edilmektedir. “Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak” ifadesi yer almaktadır.

1981 programında konuşma çalışmaları için ön bir hazırlıktan söz edilmemiş, ‘Öğrencilerden gördüklerini, düşündüklerini, hayallerini sınıf ortamında arkadaşlarına anlatmaları’ beklenmiş, fakat bunun öncesinde konuşmaya yapılacak olan konu hakkında ön bir araştırma yapılmasından bahsedilmemiştir (Eyüp, 2008).

1949 programının genel amaçlarında “anlama problemi” 2.madde de şöyle ifade olunmaktadır. “Onlara, gördüklerini, duyduklarını, bildiklerini, incelediklerini, öğrendiklerini, düşünüp tasarladıklarını söz ve yazı ile doğru olarak anlatma gücünü kazandırmak.”

1949 ve 1981 Türkçe programlarında “anlama problemi” ortak madde olup her iki programda aynı cümleler ile yer almıştır. 1949 programının genel amaçlarında “okuma etkinliği” ve öğrencilerin kelime

dağarcığını türlü etkinliklerle zenginleştirme faaliyeti 4.madde de şöyle ifade olunmuştur. *“Türk dilindeki kelimelerin anlamlarını, doğru yazılış ve okunuşlarını öğreterek onların kelime hazinelerini yaş ve seviyeye uygun bir şekilde ve ilkokula göre daha fazla zenginleştirmek.”*

1981 programının genel amaçlarının 5.maddesinde “öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirme faaliyeti” şöyle ifade edilmiştir. *“Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek.”* cümlesi ile belirtilmiştir. İnsan kelimelerle düşünür. Biz, en basit ihtiyaçlarımızı ve en karmaşık duygu ve düşüncelerimizi başkalarına ifade etmek için kelimeleri kullanırız, istediklerimizi ancak kelimelerle anlatabilir.

Türkçenin sevdirmesi, öğrencilere Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçli, kullanmalarını sağlama konusu 1949 Türkçe programının 3.maddesinde şöyle ifade olunmuştur. *“Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, onlarda yaş ve seviyelerine göre yazılmış yararlı kitap ve yazıları arama, bulma ve okuma için sürekli bir ilgi uyandırmak.”*

Her derste olduğu gibi, bu derste de ayrıntılarla ilgili bilgilerin bütününün okulda verilemeyeceği unutulmamalı, öğrencilerin okuma zevk ve alışkanlığını kavramış, kendilerini ilgilendiren konulardaki eksiklerini kendi çalışmaları ile bulmaya yönlendirilmelidir.

Yine 1949 Türkçe programının 5. ve 7. Maddesinde aynı konu ile ilgili olarak şu ifadeler yer verilmiştir. *“Dilimizin bağlı olduğu ana kurallarını sezdirip göstererek onlara Türk dilini kullanmada güven sağlamak”*. Türkçe öğretiminde, dilin kuramsal bir şekilde ele alındığı dilbilgisi çalışmalarında, söz birlikleri ile, bunların ifade ettikleri anlam birlikleri arasındaki bağa dikkat edilmelidir. *“Türk dil inkılabımızın ortaokul payına düşen amaçlarını gerçekleştirmek.”*

Türkçe öğretiminde, edebiyat eserleri duygu ve fikir bakımından metinler ile birlikte ifade edilmelidir. Fırsat düştükçe batılı yazarların eserlerine, dünya klasiklerine öğrenci seviyesine uygun olarak yer verilmeli, ünlü yazarlar ve çeviri yapanlar hakkında, metinler yoluyla kısa bilgiler verilmelidir. Bu durumu öğrenciye kavratmak için Türk dil inkılabının ilke ve amaçlarına uygun eser ve metinler öğretmenin kontrolünden geçmelidir. Aynı konu 1981 Türkçe programının 3.maddesinde şu cümlelerle ifade edilmiştir. *“Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek, onları, Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçli, özenli ve güvenli kullanmaya yöneltmek.”*

Her dil, kendi kurallarını kendisi yaratır ve o kurallar içinde yaşar ve gelişir. Çocuklar ana dillerini önce kulaktan, yaşayarak öğrenirler. Ana-baba ve yakın çevreden öğrenilen bu dil, dilin ana kurallarına uygundur. Çocuk çeşitli bölgelerde birbirine göre pek az özellik gösteren bu kurallara farkında olmadan uyar, dilini kurallara uygun olarak kullanma becerisini yine farkında olmadan kazanır. İlköğretim döneminde, okul, dil öğrenimini önce bir sistem içine sokar ve yavaş yavaş öğrencilere dilin kuralları sezdirilir. Onların, dillerini bu kurallara uygun olarak kullanmalarında bir bilince varmalarını sağlar. Öğrenci, bu bilinci kazandıktan sonra konuştuğu dili kullanmada özen gösterir. Giderek, dilimizin özellik, incelik ve güzelliklerini sezip dilini sever.

Öğrencilerin millî duygularını geliştirme ve millî coşkusunu güçlendirme de Türkçe dersinin kendi payına düşeni yapma konusu 1949 programının genel amaçlarında şu cümleler ile ifade edilmiştir.

“Öğrencide millî heyecanı kökleştiren, insanlığa yararlı estetik bakımdan değerli düşünce ve sanat eserlerini tanıma yeteneğini geliştirmek”

Öğrencide “estetik bakımdan değerli düşünce ve sanat eserlerini tanıma” yeteneğinin geliştirilmesine çalışırken özellikle güzel söz ve yazı için yalnız üslup, kafiye, ahenk gibi özelliklerin yeter görülemeyeceği ve iyi bir sanat eseri için sağlam bir mantığında gerekli olduğu belirtilmelidir. Aynı konu 1981 Türkçe programının genel amaçlarının 7.maddesinde şöyle ifade olunmuştur. *“Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, bayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak.”*

Türk kültürünü gelecek nesillere aktarma, iyi bir ana dili eğitimi ve bu doğrultudaki kültür aktarımı ile sağlanabilir. Okullarda ana dili eğitiminin yürütüldüğü Türkçe dersleri bu açıdan son derece önemlidir. Türkçe programları, türk insanının dil becerilerini geliştirerek bu dille yazılmış bilim ve

sanat eserlerini anlayan, yorumlayan, değerlendiren ve kendine, topluma pay çıkarabilen bireyler yetiştirmek üzere hazırlanır (Tosunoğlu, vd.; 2004). Program, öğretmene yol gösterir. Bu bakımdan Türkçe dersi öğretim programlarında hem kültür unsurları hem de bunların aktarım biçimi açıkça belirtilmelidir. Okuduğu veya dinlediği bir parçada işlenen fikri ya da duyguyu kavrayıp sezebilmesi ondan zevk alabilmesidir.

Yine 1981 Türkçe programının genel amaçlarının 4.maddesinde öğrencilerin millî duygusunu ve millî coşkusunu güçlendirmede, estetik duygularının gelişmesinde Türkçe dersinin kendi payına düşeni yapma konusu ile ilgili olarak şu ifadelerle yer verilmiştir. *“Onların, dinleme, okuma, alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak.”*

Millî kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağlılık kurulmasının sağlanması, millî eğitimimizin temel görevleri arasındadır. Okulda bu görevin yerine getirilmesinde en büyük sorumluluk Türkçe derslerine düşmektedir. 1981 Türkçe programında “hedef-amaç”, “hedef-davranış” kavramlarına yer verilmiş, programda becerilere yönelik davranışlar sınıflara göre belirlenmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak 1929-1930 Türkçe programı ise o günün şartlarında harf inkılabının hemen ardından lise edebiyat programı ile birlikte hazırlanmış olduğunu görüyoruz. 1981 Türkçe Öğretimi Programı, 1949 programına göre daha sistemli ve ayrıntılıdır. Fakat her üç programda, program geliştirme ilke ve teknikleri açısından eksiktir. 1929-1930 Türkçe Müfredat Programı, daha önce uygulamaya konulmuş olan programlardan yöntem bakımından çok büyük farklılıklar arz eden bir yapıya sahiptir. Bu programda, ilk defa ilke ve esaslar açıklanmış, amaçlar belirlenmiştir. Düşünme alışkanlığının kazandırılması, konuşma ve yazma yeteneklerinin geliştirilmesi ile Türkçenin öğretimi için yapılacak çalışmalar hakkında birtakım bilgiler verilmiştir. Programda, metot ve ilkeler ayrı ayrı gösterilmiş, amaçlar zikredilmiştir.

Programlarda derslerle ilgili hedefler açık-seçik ve öğrenci davranışına dönük olarak ifade edilmediği, ifade edilenler de gözlenebilir davranışlara dönüştürülemediği için, hedeflerin yorumlanması öğretmenden öğretmene değişmektedir. Böylece çoğu kez, hedeflerle öğrencilerin geçirdiği yaşantılar ve ölçme durumları arasında bir kopukluk ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızda 1981 Türkçe eğitimi programının, temelde aynı olmakla birlikte, 1949 Türkçe programından biraz daha geliştirilmiş olduğunu gördük. 1930 Türkçe eğitimi programı ise, o günün şartlarında harf inkılabının hemen ardından lise edebiyat programı ile birlikte hazırlanmış olduğunu görüyoruz. Bu nedenle 1929-1930 programı, 1949 ve 1981 programlarına göre eğitim-öğretim etkinliği, hedef ve amaçlar açısından daha zayıf, çağdaş program geliştirme yaklaşımlarından uzak olarak hazırlanmıştır.

1949 Programında derslerin içeriğini okuma, inşaat, dil bilgisi, imla, yazı gibi bölümler oluşturmuştur. Yazı dersi hariç diğer dersler için ayrı ayrı ders saatleri belirlenmemiş, hepsi bir bütün halinde konunun akışı içerisinde verilmiştir. Ancak yazı dersi için programda bir saat ayrılmıştır.

1981 Türkçe eğitim programı anlama ve anlatma çalışmalarını öncelikli kılar. Dilin doğal bir ortam içinde öğretilmesi, Türkçenin gücünün kavratılması, kelime dağarcığının zenginleştirilmesi, ezberden uzak durulması doğruları etrafında odaklanır. Önceki programlara göre daha planlıdır. Anlama ve anlatma başlıkları altında dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik amaçlar bulunur. Yöntem araç ve gereçler, ölçme ve değerlendirme bölümleri ise önceki bölümlerin bazı eksiklerinin giderilmesi bakımından önemlidir. Ölçme ve değerlendirme bölümü de programlar içerisinde ilk defa başlık olarak düzenlenmesi bakımından önemlidir lakin ayrıntılardan uzak olması ile kusurludur (Temizyürek, Balcı, 2006). Her üç programda da Türkçenin öğrencilere sevdirmesi ve ana dili doğru, etkili kullanılması amaçlanmıştır.

Türkçeyi doğru olarak bilinçli ve güvenle kullanmaya alışkanlık haline getirmenin en etkili yolu, derslerde öğrencilere sık sık düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak anlatma imkanı sağlamaktır. Öğretmen onları bir sistem içinde ve kendi seçeceği konularda ne kadar çok konuşturur, yazdırırsa ve bu etkinlikler üzerinde ne kadar çok düşündürür, onların eleştiri yapmalarını sağlarsa, olumlu sonuç almayı o kadar kolaylaştırmış olur.

Sonuç olarak, bu çalışmanın temel amacı, Cumhuriyet dönemi 1929-1930, 1949, 1981 ortaokul Türkçe öğretimi programlarının içerik olarak, genel ve özel amaçlarıyla, üç program arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit etmektir, ayrıca bu üç Türkçe öğretimi programının sağlıklı bir ana dil eğitimine günün koşulları çerçevesinde cevap verebilmek için, sürekli geliştiklerini görmekteyiz. Bu çabalar, hem mevcut eksikliklerin düzeltilmesi hem de çağın gereklerinin programlara eklenmesi sonucu olmuştur.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. M. (2001). Mirici, İ. H. ve Yaman, M. (2001). Millî Eğitimin Yasal Dayanağı Mevzuat – I. Ankara: Anıttepe Yayıncılık
- Coşkun, E. (2007).“Geçmişten Günümüze Türkçe Öğretiminin Gelişimi”,İlköğretim Türkçe Öğretimi, (Ed.: A. Kırkkılıç, H. Akyol), Pegem A Yayıncılık, Ankara
- Calp, M. (2005).Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi. Konya: Eğitim Kitapevi.
- Demirel, Ö. (2002). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Demirel, Ö. (1998) Karşılaştırmalı Eğitim, Usem yayınları-8, Ankara
- Erden, M. (1995). Eğitimde Program Değerlendirme, Pegem Yayınları, 2.Baskı, Ankara.
- Erdoğan, İ. (1998). SPSS Kullanım Örnekleriyle Araştırma Dizayını ve İstatistik Yöntemleri, “Yayınevi Yok”, Ankara, 37
- Eyüp, B. (2008). İlköğretim İkinci Kademe 1981 İle 2005 Türkçe Programlarının Karşılaştırılması Olarak İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.
- Güney, N., Aytan, T., Gün, M. (2010). Türkçe Öğretmeni Özel Alan Yeterlilikleri İle İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Öğretim Programı İlişkisi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:3/10, Kış
- Kılıç, D. (2003). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Aktif Yayınevi, Erzurum
- Maarif Vekâleti, (1929). Orta mektep ve liselerin Türkçe müfredat programı. Ankara: Yeni Gün Matbaası.
- Maarif Vekâleti, (1930). İlkmektep müfredat programı. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Maarif Vekâleti, (1931). Ortamektep müfredat programı (1931-1932 ders senesi tadilatı). İstanbul: Devlet Matbaası.
- MEB, (1948). İlkokul programı. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB, (1949). Ortaokul programı. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB, (1957). Ortaokul Programı, İstanbul.
- MEB, (1962). Ortaokul programı. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

- MEB, (1968). İlkokul programı. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB, (1981). Temel eğitim okulları Türkçe eğitim programı. Tebliğler Dergisi, 2098, 327-356.
- MEB, (1982). Temel Eğitim Programı Türkçe Eğitimi, İstanbul.
- MEB, (1984). Milli Eğitim Temel Kanunu, Ankara.
- Oğuzkan, F. (1974). Eğitim Terimleri Sözlüğü. T.D.K. Yayınları, Ankara.
- Şahin, Ç. (2006). Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programlarında Esnek Program ve Uygulanması. Milli Eğitim, Sayı:171 ss.167-176
- Şahin, Ç. (2007). 1979 ile 2006 Yılları Arası Türkiye'deki Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. 2,138-156.
- Temizyürek, F., Balcı, A. (2006). Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekin, H. (1980). Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Mars Mat., Ankara.
- Türkoğlu, A. (1998). Fransa, İsveç ve Romanya Eğitim Sistemleri: Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları, No:121, Ankara, 70.
- Tosunoğlu, M. ve Melanlıoğlu, D. (2004). Türkçenin Yolculuğunda Önemli Duraklardan Biri: Eğitim Öğretim Programları. I. Ulusal Sosyal Bilimler Sempozyumu: Bir Metafor Olarak Yol ve Yolculuk.Kırıkkale.
- Tosunoğlu, M. ve Melanlıoğlu, D. (2006). Türkçe Müfredat Programlarının Değerlendirilmesi. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı, C.I. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ültanır, G. (2000). Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi. Kuram ve Teknikler. Eylül Kitap ve Yayınevi, Ankara, 24-25.
- Varış, F. (1976). Eğitimde Program Geliştirme, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Alkım Yayınları
- Yavuz, A. (2005). Eğitim dünyamıza çağdaş eğitimin ışıklı bir yansıması daha düştü: Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu. *Çağdaş Eğitim*, 325, 12-18.
- Yücel, H. A. (1938). Türkiye'de Ortaöğretim. Devlet Basımevi, İstanbul
- [http://www.cokbilgi.com/yazi/dil-anadili-ve-turkce-ogretimi-2-bolum/\(Topbaş,Seyhun\)](http://www.cokbilgi.com/yazi/dil-anadili-ve-turkce-ogretimi-2-bolum/(Topbaş,Seyhun))